

Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens användning av tårgas i den särskilda polistaktiken;

RPSFS 2011:18
FAP 104-5

Utkom från trycket
den 12 januari 2012

beslutade den 5 december 2011.

Rikspolisstyrelsen föreskriver följande med stöd av 13 § första stycket 4 och 13 e § förordningen (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen och 3 § andra stycket polisutbildningsförordningen (1999:740) samt meddelar följande allmänna råd.

Författningsbestämmelser

1 § Bestämmelser om Polisens rätt att använda våld finns i 10 § polislagen (1984:387). Allmänna principer för polisingripanden finns i 8 § polislagen.

I Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning (FAP 933-1) finns närmare angivet vilka hjälpmedel som är tillåtna för Polisen vid våldsanvändning.

2 § I 28 § polislagen (1984:387) finns bestämmelser om dokumentation över ingripanden som innebär användning av tårgas. Närmare bestämmelser om dokumentation enligt 27 och 28 §§ polislagen finns i Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd i ämnet (FAP 100-2).

3 § Bestämmelser om arbetsmiljöns beskaffenhet och om arbetsgivarens allmänna skyldigheter när det gäller att bl.a. förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall i arbetet finns i 2 och 3 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160).

I arbetsmiljöförordningen (1977:1166) finns bestämmelser om anmälan till Arbetsmiljöverket vid dödsfall eller svårare personskada som drabbat arbetstagare.

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter om åtgärder mot våld och hot i arbetsmiljön (AFS 1993:02) finns bestämmelser för arbete där det kan finnas risk för våld eller hot.

4 § Tårgasanordningar omfattas av bestämmelserna i vapenlagen (1996:67) och vapenförordningen (1996:70).

5 § Bestämmelserna i förordningen (1996:31) om statliga myndigheters skjutvapen m.m. och i Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (FAP 943-1) om Polisens och andra statliga myndigheters förvaring och transport av skjutvapen och ammunition gäller även förvaring av tårgasanordningar.

6 § Bestämmelser om Polisens hantering av särskilda händelser finns i Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens planering, organisation och ledning vid särskilda händelser (FAP 201-1).

I Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om CBRNE (FAP 200-1) finns bestämmelser om sakkunniga vid polismyndigheterna, som ska vara ett stöd i polismyndighetens stabs- och ledningsarbete vid CBRNE-relaterade särskilda händelser.

7 § Ytterligare bestämmelser om Polisens användning av tårgas finns i Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användning av tårgas i polistjänsten (FAP 104-3).

Användning av tårgas mot folksamling

8 § Tårgas får användas mot folksamling endast som ett extraordinärt hjälpmedel vid en särskild händelse där den särskilda polistaktiken används, om

1. det med beaktande av värdet av det intresse som Polisen har att skydda bedöms vara nödvändigt för att skingra en folksamling som visar en avsikt att med förenat våld gå till angrepp som är av allvarlig eller omfattande karaktär, och
2. andra metoder eller hjälpmedel av lindrigare karaktär har visat sig eller bedöms vara verkningslösa, otillräckliga eller förenade med betydande risk för allvarliga skador på person eller egendom.

Allmänna råd

Bortsett från situationer som omfattas av nöd eller nödvärn, reglerar bestämmelsen förutsättningarna för att anläggande av tårgas ska vara en tillåten metod för att utöva våld mot en folksamling.

Det bör särskilt beaktas att tårgas används med stor restriktivitet och inte som en generell metod eller en planerad kompensation för ett otillräckligt personaluttag eller ett alternativ till förstärkning av den nationella förstärkningsorganisationen. Vid insats med tårgas bör det tillvägagångssätt väljas som från skyddssynpunkt är lämpligast och som innebär minsta möjliga risk för allmänhet och polispersonal.

Effekterna av tårgas kan vara svåra att förutse, eftersom gasen påverkas av faktorer såsom vind, temperatur, nederbörd, omgivande terräng och bebyggelse.

Särskild hänsyn bör tas till att spädbarn, äldre, astmatiker, personer med andra lungsjukdomar eller med hjärtbesvär kan påverkas särskilt negativt av tårgas.

Tårgasen kan påverka berörd polispersonal negativt och avsevärt försvåra arbetssituationen och möjligheten att vidta önskade åtgärder. Arbetet blir betydligt tyngre och försvårar sambandet för personalen, särskilt om skyddsmask måste bäras under en längre period. Det fysiskt och psykiskt ansträngande arbetet i en sådan miljö under längre tid kan också inverka negativt på polisernas förmåga att utöva ett gott kommunikativt förhållningssätt.

9 § Innan tårgas anläggs ska deltagarna i folksamlingen på ett tydligt sätt ges befallning om att skingra sig och varnas om att tårgas annars kommer att anläggas.

Deltagarna ska därefter ges skälig tid att upphöra med sitt våldsamma beteende eller avlägsna sig från platsen.

Allmänna råd

Det är viktigt att befallningen meddelas på ett efter omständigheterna anpassat sätt och i en omfattning som säkerställer att deltagarna i folksamlingen har en rimlig möjlighet att uppfatta och åtyda den. Befallningen kan spridas genom t.ex. högtalare, muntligen direkt via polispersonal, skyltar eller en kombination av dessa tillvägagångssätt. Om situationen tillåter det bör befallningen upprepas.

Den tid som bör förflyta innan tårgas anläggs får anpassas efter omständigheterna i den enskilda situationen, med hänsyn tagen till t.ex. allvaret i ordningsstörningens karaktär, antalet deltagare i folksamlingen, platsens belägenhet och möjliga evakueringsvägar.

Förutom den externa informationsspridningen är det viktigt att information om att tårgas kommer att anläggas lämnas till berörd polispersonal så tidigt som möjligt.

10 § Innan tårgas anläggs ska polismyndigheten försäkra sig om att det finns effektiva och tillräckliga evakueringsvägar för deltagarna i folksamlingen.

När tårgas har anlagts ska, om omständigheterna medger det, kontinuerlig information ges om att området är utsatt för tårgas och om lämpliga evakueringsvägar.

Beslut

11 § Tårgas får anläggas endast efter beslut av kommenderingschefen eller av den polisinsatschef eller avdelningschef som kommenderingschefen delegerat beslutanderätten till. Har någon annan än kommenderingschefen beslutat om att anlägga tårgas ska kommenderingschefen snarast underrättas om beslutet.

Ett beslut om att anlägga tårgas ska innefatta tidpunkt, plats, tillvägagångssätt, omfattning och syftet med åtgärden.

12 § Till förfogande för varje sådan person som sägs i 11 § första stycket ska det finnas en särskilt utpekad och utbildad polis (taktisk rådgivare), som ska göra en oberoende bedömning av om syftet med tårgasanläggandet har uppnåtts eller inte.

Allmänna råd

Den taktiske rådgivaren har endast en rådgivande roll i förhållande till den som har att besluta om att tårgas får anläggas. Funktionen som taktisk rådgivare är avsedd att fungera som ett stöd åt beslutsfattaren

när det gäller bedömning av om tårgasanläggandet har fått avsedd effekt.

13 § När tårgasanläggandet fått avsedd effekt ska beslut fattas om att tårgasanläggandet ska upphöra. Ett sådant beslut fattas av den som sägs i 11 § första stycket. Har någon annan än kommenderingschefen fattat beslutet ska denne snarast underrättas om beslutet.

Innan beslut fattas om att tårgas får anläggas på nytt ska den som avses i 11 § första stycket göra en förnyad bedömning av situationen.

Planering

14 § Vid en inträffad eller inför en sådan befarad eller i förväg känd händelse som avses i 5 § 1 Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens planering, organisation och ledning vid särskilda händelser (FAP 201-1), där den särskilda polistaktiken är avsedd att användas, får kommenderingschefen besluta att tårgas ska finnas tillgänglig i beredskap som ett extraordinärt hjälpmedel.

Av ett beslut enligt första stycket ska också framgå vem som enligt 11 § har rätt att besluta om att tårgas får anläggas.

Allmänna råd

Vid en i förväg planerad insats där tårgas kan komma att anläggas bör planeringen även innefatta evakueringsvägar för folksamlingen och beredskapsresurser för sanering samt en plan för hur polispersonalen ska agera för att underlätta vid en evakuering.

15 § Inför en insats där tårgas kan komma att anläggas ska samverkan ske med räddningstjänsten och sjukvården i fråga om beredskap för att bistå med hjälpinsatser efter en tårgasinsats.

Allmänna råd

Syftet med samverkan är att i ett tidigt skede av en planerad insats där tårgas kan komma att anläggas planera för resurser som kan bistå med t.ex. sanering av och medicinsk hjälp åt polispersonal och allmänhet som drabbats av tårgas eller på annat sätt skadats i samband med en insats.

Rapportering

16 § Beslut enligt 14 § ska ingå i dokumentationen enligt 8–9 §§ Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens planering, organisation och ledning vid särskilda händelser (FAP 201-1).

17 § Dokumentation över ingripande som innefattar anläggande av tårgas ska dokumenteras utförligt på formulär *Rapport – särskilt hjälpmedel vid våldsanvändning* (RPS 104.5) och innehålla de uppgifter om beslutet som sägs i 11 § andra stycket. Därutöver ska dokumentationen innehålla uppgif-

ter om vem som fattat beslutet, skälet för beslutet, vilken effekt åtgärden fick, eventuella skador och saneringsåtgärder samt övriga omständigheter av betydelse. Dokumentationen ska innehålla uppgifter om sådant beslut om att tårgasanläggande ska upphöra som sägs i 13 § första stycket.

18 § Länspolismästaren ska skyndsamt underrättas om beslut om att tårgas får finnas tillgänglig enligt 14 §. Detsamma gäller efter beslut om anläggande av tårgas enligt 11 §.

Har tårgas anlagts ansvarar länspolismästaren eller den som han eller hon utser för att en skriftlig rapport om händelsen lämnas till Rikspolisstyrelsen.

Utrustning

19 § Endast sådan tårgas och kompletterande utrustning för anläggande av tårgas som är godkänd av Rikspolisstyrelsen får användas.¹

20 § Utrustning för anläggande av tårgas får inte tilldelas som personlig utrustning.

Utbildning

21 § Endast den som har genomgått av Rikspolisstyrelsen beslutad och i kursplan fastställd central funktionsinriktad utbildning får fatta beslut som sägs i 11, 13 och 14 §§.

22 § Endast den som genomgått av Rikspolisstyrelsen beslutad och i kursplan fastställd central funktionsinriktad utbildning får tilldelas och anlägga tårgas enligt denna författning.

23 § Endast den som har genomgått av Rikspolisstyrelsen beslutad och i kursplan fastställd central funktionsinriktad utbildning får vara taktisk rådgivare enligt 12 §.

Övrigt

24 § Rikspolisstyrelsen får, om särskilda skäl föreligger, medge undantag från dessa föreskrifter.

Denna författning träder i kraft den 1 februari 2012.

På Rikspolisstyrelsens vägnar

BENGT SVENSON

Martin Lundin
(Polisavdelningen)

¹Rikspolisstyrelsens förteckning över godkända särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning inom Polisen, POL-109-3098/05.

